

АНАТОЛІЙ ТКАЧУК

**ЛАТВІЯ:
ДОВГА ДОРОГА РЕФОРМИ**
Робочі записки

Київ
ІКЦ «Легальний статус»
2015

УДК 352/353.071.6(474.3)

ББК 67.401(4Лат)

Т48

МІНІСТЕРСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ, БУДІВНИЦТВА ТА
ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Швейцарська Конфедерація

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK
DANIDA INTERNATIONAL
DEVELOPMENT COOPERATION

***Видання здійснене за сприяння Програми Ради Європи
«Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування
в Україні», яка реалізується за фінансової підтримки урядів Швейцарської
Конфедерації та Королівства Данії на запит Міністерства регіонального розвитку,
будівництва та житлово-комунального господарства України.***

***Погляди, викладені у виданні, належать авторам цієї роботи і не можуть ні за яких
обставин вважатися такими, що виражають офіційну позицію Ради Європи.***

Ця інформація та розробки є вільними для копіювання, перевидання і поширення по всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безоплатно для кінцевого споживача та якщо при таких копіюванні, перевиданні й поширенні є обов'язкове посилання на автора і суб'єкта майнового права на цю інформацію та розробки.

Т48 **Ткачук А. Ф.**

Латвія: довга дорога реформи. Робочі записки / Анатолій Ткачук. — К. :
ІКЦ «Легальний статус», 2015. — 56 с.

ISBN 978-966-8312-76-2

У цьому виданні коротко викладено зміст, історію, наслідки адміністративно-територіальної реформи у Латвійській Республіці, яка завершилась у 2009 році після багаторічних спроб, які не були успішними.

Записка підготовлена за наслідками робочого візиту групи українських експертів, державних службовців та працівників місцевого самоврядування, що був організований Програмою Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Під час візиту була реалізована дуже насичена та змістовна програма, підготовлена працівниками Міністерства охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвії, яке було відповідальне за підготовку та проведення реформи і зараз виконує функції здійснення державного контролю законності актів місцевого самоврядування. При підготовці цієї записки були використані матеріали, надані Латвійською стороною, а також неофіційні переклади нормативних актів Латвії.

Розраховано на широке коло читачів — народних депутатів України, депутатів місцевих рад, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, громадських активістів, журналістів.

УДК 352/353.071.6(474.3)
ББК 67.401(4Лат)

© Рада Європи, 2015

© Інститут громадянського суспільства, 2015

© ІКЦ «Легальний статус», 2015

ISBN 978-966-8312-76-2

ЗМІСТ

ВСТУП	4
<i>Загальна інформація про країну</i>	5
<i>Міністерство охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвії – головний ідеолог та виконавець реформи</i>	6
<i>Завершення реформи територіального устрою в 2009 році</i> . . .	11
<i>Медійне забезпечення реформи</i>	15
<i>Перехідний період від об'єднання кількох волостей до одного краю</i>	18
<i>Окремі ремарки щодо латвійської реформи</i>	19
<i>Нагляд за законністю актів місцевих самоуправлінь у Латвії</i> . . .	21
<i>Бюджети місцевого самоврядування</i>	24
<i>Асоціація місцевого самоврядування Латвії та її роль у проведенні реформи та просуванні інтересів місцевого самоврядування</i>	26
<i>Деякі результати реформи на прикладі окремих країв</i>	28
<i>Лубанський край</i>	30
<i>Цесвайнський край</i>	32
<i>Край Ерглі</i>	33
<i>Мадонський край</i>	34
ЗАМІСТЬ ПІДСУМКУ	37
ДОДАТКИ	38
<i>Закон «Про адміністративно-територіальну реформу»</i>	38
<i>Закон «Про реорганізацію районних самоврядувань»</i>	48

ВСТУП

Чому саме Латвія?

В Україні, де останні років 10 активно ведуть дискусії про необхідність, а тепер уже й про невідворотність реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування, часто апелюють до іноземного досвіду.

Найбільш популярним для України вважається польський досвід реформування.

З одного боку, це правильно. Ми дуже близькі за різними об'єктивними показниками, у нас подібна ментальність, наші країни є досить великими за розмірами.

Але у цій подібності країн є серйозні відмінності щодо часу проведення реформи та її передумов.

Наскільки ми знаємо, поляки в 1990 році проводили скоріше реформу повноважень і ресурсів, аніж комплексну реформу, яка зачіпає адміністративно-територіальний устрій. Адже було здійснено передачу повноважень та ресурсів на рівень гмін, які уже існували в Польщі ще з часів комуністичного режиму, складались із багатьох поселень і мали визначену, досить велику територію.

У нас сьогодні такої територіальної основи для передачі повноважень на базовий рівень — територіальних громад немає, більшість таких громад є нечисленими.

Ще одна принципова відмінність у тому, що польська реформа відбулась на зламі комуністичної системи, коли всі ініціативи по демонтажу старої комуністичної системи позитивно сприймалися населенням, для таких змін була політична воля як в уряді, так і серед політичних партій.

З Латвією ситуація зовсім інша.

Латвія отримала у спадок від СРСР систему адміністративно-територіального устрою, дуже подібну до української — такі ж дрібні місцеві громади і райони.

У перші роки відновлення державності Латвійська Республіка ухвалила нові закони щодо місцевого самоврядування та територіального устрою, але далі все застопорилось. Політичного духу для швидкого завершення заявлених реформ не вистачило, і до кризи 2008 року Латвія підійшла з таким же подрібненим адміністративно-територіальним устроєм, як і Україна.

Проте, напевне, криза була останньою краплею, яка перехилила чашу реформи у бік її прискорення. І вже у 2009 році в Латвії вибори були проведені на новій територіальній основі.

Саме цей фактор і став визначальним у виборі Латвії як країни для вивчення досвіду.

Загальна інформація про країну¹

Латвія (латис. *Latvija*) – офіційна назва – **Латвійська Республіка** (латв. *Latvijas Republika*) є парламентською республікою, членом ЄС та НАТО, яка має територію 64,589 кв. км та розташована на сході Балтійського моря, на північному сході ЄС і має кордони з Білоруссю, Естонією, Литвою і Росією.

Незалежність Латвія проголосила 18 листопада 1918 року, відокремившись від Росії. 17 червня 1940 року була окупована СРСР, 5 серпня того ж року увійшла до його складу як Латвійська РСР. Латвія в часи СРСР була дуже сильно зрусифікованою, особливо це було помітно у її столиці, а також у таких містах, як Лієпая, Даугавпілс. Проте на рубежі 1990 року рух за самостійність Латвії отримав велику підтримку виборців, курс на незалежність підтримала і компартія Латвії. Анатолій Горбунов, республіканський партійний лідер, фактично очолив процес руху до незалежності, і 21 серпня 1991 року Латвія відновила власну незалежність. При цьому не обійшлося без протистояння з «інтерфронтом», який так само, як і в Естонії, під час Серпневого путчу 1991 року спробував захопити владу, що призвело до появи барикад в Ризі. Але все розв'язалося без силових зіткнень, і сьогодні Латвія є членом ЄС, де валютою є євро.

Столиця країни – Рига, найбільше місто Латвії та усїєї східної Балтики.

Структура економіки країни за останні десятиріччя дуже змінилась, цілі галузі, які були досить розвиненими в часи СРСР, такі як військово-промисловий комплекс, автомобілебудування, прийшли в занепад, натомисть провідними галузями економіки є послуги, сільське господарство, рибальство, харчова промисловість, деревообробна промисловість, туризм.

Населення Латвії – 2 млн осіб (2013 р.). У містах проживають 68 %, а в сільській місцевості – 32 % населення (2010 р.). Темпи зростання населення – 0,598 % (2011 р.). На етнічний склад Латвії значно вплинула післявоєнна міграція, яка привела до зменшення долі етнічних латвійців з 77 % в 1935 році до 52 % в 1989 році. Етнічні групи станом на 2009 рік:

- латиші – 59,3 %,
- росіяни – 27,8 %,
- білоруси – 3,6 %,
- українці – 2,5 %,
- поляки – 2,4 %,
- 1,4 % – литовці.

¹ Більш детально про Латвію можна прочитати на різних інтернет-ресурсах.

У 2013 році ВВП у фактичних цінах досяг 31 млрд доларів США, ВВП на одного жителя Латвії в 2013 році був 15205 доларів США².

Латвія – парламентська республіка. Сейм Латвії (Саейма, латис. *Saeima*) – однопалатний парламент Латвії, що складається із 100 депутатів, які обираються громадянами Латвії по 5 округах – Ризькому, Відземському, Латгальському, Земгальському і Курземському. Встановлена періодичність виборів – раз на 4 роки (до Шостого Сейму – раз на 3 роки). Система виборів – пропорційна. Для участі в розподілі місць партія повинна подолати 5-відсотковий бар'єр.

Президент Латвійської Республіки (латис. *Latvijas Valsts prezidents*) – вища посадова в Латвії з терміном повноважень у 4 роки, але не більше двох термінів підряд, який обирається закритим голосуванням більшістю не менше 51 голосу членів сейму. Президент Латвійської Республіки – Андріс БЕРЗІНЬШ (Andris Bērziņš), обраний 2 червня 2011 року. Основними завданнями президента є представництво Латвійської Республіки на міжнародному рівні. Спікер Сейму може оголосити про припинення повноважень президента, якщо таке рішення ухвалило більше двох третин депутатів.

Кабінет міністрів – уряд Латвійської Республіки. Згідно зі статтею 58 Сатверсме (Конституції) йому підпорядковані всі установи державного управління. Кабінет міністрів приступає до виконання своїх обов'язків після того, як Сейм висловив йому свою довіру.

Міністерство охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвії – головний ідеолог та виконавець реформи³

Центральним органом виконавчої влади, відповідальним за підготовку та проведення реформи, ще в 90-ті роки було визначено Міністерство регіонального розвитку (далі – Міністерство), яке за цей час декілька

² За даними Всесвітнього економічного форуму у Давосі (<http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/Latvia.pdf>).

³ Автор висловлює щирі вдячності працівникам Міністерства, зокрема: Ілоні Раугзе – заступнику держсекретаря Міністерства охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвії (VARAM), Айварсу Драудіньшу – директору Департаменту самоврядування, Арнісу Шултсу – заступнику директора Департаменту самоврядування, Лізі Звіліні Карлсоне – старшому експерту Департаменту самоврядування.

разів змінювало назву, але компетенція щодо місцевого самоврядування, територіального устрою та регіонального розвитку завжди перебувала у цьому Міністерстві.

Тут варто зауважити, що головним розробником ідеї реформи, яка була реалізована, був пан Арвідс Пілегіс, який продовжує зараз консулювати Міністерство на посаді старшого радника.

Незважаючи на досить скромні розміри території та чисельність населення, для Латвії, так само, як і для України, характерним є нерівномірний розвиток її територій, що веде до зростання міграції з окремих регіонів та подальшої асиметрії розвитку. Саме тому у Латвії фактично відразу після формування власного державного управління було утворене міністерство, яке відповідає за вирівнювання розвитку різних територій та опікується реформами в сфері регіонального розвитку та публічного управління.

Реформи у Латвії почалась фактично ще на початку 90-х років після відновлення незалежності.

Від СРСР Латвія успадкувала структуру адміністративно-територіального устрою, характерну для більшості його республік: міста, сільради, райони, області.

Протягом 1990–1992 років було ухвалено закони:

- «Про районні самоуправління»;
- «Про міські самоуправління»;
- «Про волостні самоуправління»;
- «Про столицю – Ригу».

Проте фактично відразу після ухвалення цих законів постало питання, що система адміністративно-територіального устрою Латвії не є досконалою, а подрібненість місцевих самоврядувань не дає змоги уніфікувати передачу повноважень.

Саме тому уже в 1993 році було ухвалено концепцію реформи самоуправління, яка визначила три головні реформи сфер, дотичних до комплексної реформи місцевого самоврядування:

1. Юридична реформа.
2. Фінансова реформа.
3. Адміністративно-територіальна реформа.

На початок дискусії про реформу у Латвії було 590 самоуправлінь на загальну територію Латвії – 64589 кв. км, населення – 2023825 осіб.

Рис. 1. Адміністративна карта Латвії до початку реформи

26 районів, 7 міст республіканського значення, 17 об'єднаних самоуправлень, 457 сільських самоврядувань (волостей), 58 міст.

193 волості мали населення до 1000 осіб.

Найбільша кількість самоуправлень малих міст і сіл (139) знаходилася у східному регіоні (Латгалі), за ним ішов північно-східний регіон Відземе (127 місцевих урядів). Регіон міста Риги містив найменшу кількість самоуправлень – 75. Проте саме цей регіон (навколо столиці Латвії) мав найбільшу кількість міст (20), що становило 27 % від усієї адміністративної території регіону. В інших регіонах відсоток міських самоуправлень не перевищував 10–16 % від усіх місцевих самоуправлень. На деяких територіях були адміністративні одиниці, сформовані лише із сільських місцевостей, без адміністративних центрів у містах.

Латвія розпочала роботу щодо реформування адміністративно-територіальної системи ще 1998 року, коли з'явилися серйозні наміри вступити до ЄС. Латвійські експерти з державного управління вважали, що країна повинна пройти через істотні зміни у законодавстві про державну службу, реструктуризацію інституцій державного управління, вдосконалення політичного управління, запровадження процедур участі громадськості у прийнятті урядових рішень, щоб Латвія могла функціонувати як повноцінна європейська держава.

2004 рік був успішним для Латвії: країна стала членом ЄС разом із дев'ятьма іншими країнами так званої другої хвилі. Серед

позитивних тенденцій у країні, які вплинули на вступ Латвії до ЄС, були такі:

- ефективна координація процесів європейської інтеграції (так звана **Національна програма визнання здобутку**);
- планування, координація і моніторинг наближення законодавства до європейських стандартів;
- ефективне застосування вдосконаленого законодавства через реформування управлінських інституцій та втілення прогресивних стратегічних і адміністративних засобів (**Національна програма європейської інтеграції**);
- оцінка впливу європейської інтеграції на державний бюджет, приватний сектор і макроекономіку;
- взаємозалежність процесів планування європейської інтеграції і формування державного бюджету;
- координація міжнародної технічної допомоги для забезпечення її ефективного використання;
- робота з громадськістю та залучення недержавних організацій до процесу прийняття рішень.

Повноцінна європейська інтеграція Латвії великою мірою залежала від ефективності публічного управління, тому стояло питання реалізації прийнятого ще 1998 року **Закону «Про адміністративно-територіальну реформу»**, основна мета якого була така: **створити адміністративні території з місцевими та регіональними самоврядуваннями, які можуть економічно розвиватися і забезпечити надання якісних послуг населенню.**

Велику реформу, яка змінила всю систему публічного управління в Латвії, можна умовно поділити на юридичну, фінансову та адміністративно-територіальну реформи, але кожна з цих реформ неможлива одна без іншої.

Юридична (юрисдикційна) реформа

Юридичну реформу можна вважати такою, що розпочалась ще в 1994 році, коли було ухвалено Закон «Про місцеві самоврядування» (МС), єдиний для всіх. (Зараз йде мова про необхідність прийняття спеціального закону про Ригу. Адже в Ризі понад 600000 населення і це місто – найбільший донор фонду вирівнювання місцевих бюджетів.)

Фінансова реформа

Протягом 1995–1998 років були прийняті закони «Про бюджети самоуправління» та «Про фінансове вирівнювання ресурсів самоуправління» (біля 15 самоуправлінь сплачує у фонд, а решта отримують кошти з фонду).

Адміністративно-територіальна реформа

Адміністративно-територіальна реформа фактично проводилась протягом 1998–2009 років. Сьогодні можна стверджувати, що розведення цих

реформ окремими актами і в часі породило зайві проблеми. Після юридичної реформи всі МС, навіть найменші, отримали повноваження, під них ресурси, але виконувати реально їх не могли. Невеликі МС просто не мали змоги реалізувати надані їм законом повноваження.

Ситуація дуже подібна до української. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» наділив усі МС повноваженнями. Проте більшість невеликих МС не можуть виконувати ці повноваження, що привело до передачі значної частини повноважень від таких невеликих МС на районний рівень – фактично органам виконавчої влади. Зміни до бюджетного законодавства від грудня 2014 року закріпили цей стан. Децентралізація бюджетів зразка 2014 року для сільських територіальних громад насправді означає їх централізацію на районний рівень.

Отже, адміністративно-територіальна реформа, яка все відкладалась, таки була проведена, оскільки без неї ні реформа юридична, ні реформа фінансова не давали необхідного результату.

Метою реформи адміністративно-територіального устрою (АТУ) визначалось:

- створити здатні до економічного розвитку території;
- забезпечити якісними послугами населення;
- створити умови для кадрового зростання в самоврядуваннях.

Попервах політики Латвії відверто боялись проводити комплексну та всеохоплюючу реформу територіального устрою. Саме тому було запущено механізм «добровільного об'єднання волостей».

Проте за 6 років періоду добровільного об'єднання створилось десь до 20 об'єднаних самоуправлінь.

Паралельно розвивали співробітництво самоуправлінь, оскільки думали, що співробітництво замінить об'єднання. Правда, і цього не стало, було створено 5–6 таких співробітництв, але за кілька років вони розпались, співробітництво не працює. Депутати одного скликання вирішують підписати договори про співробітництво, а після нових виборів уже інші депутати вирішують припинити співробітництво.

Досвід Латвії показує, що дрібні самоврядування дуже важко ідуть на співробітництво. Тому і в Україні навряд чи можна сподіватись на широке поширення такого співробітництва, яке хоча б частково вирішувало проблему слабкої спроможності дрібних громад.

Аналогічні проблеми виникли і з добровільним об'єднанням. Більшість дрібних волостей не мали наміру об'єднуватись, незважаючи на фінансову підтримку такого об'єднання з боку держави.

Почали виникати проблеми і з добровільним об'єднанням. Оскільки не було затверджено жорстких правил щодо формату об'єднання, деякі об'єднання виглядали досить проблемно. Голови волостей, які домовлялись щодо об'єднання, не надто хотіли враховувати інтереси сусідніх волостей та прагнення держави щодо переходу об'єднаних волостей у нові спроможності.

Наприклад, у 2004 році 6 самоуправлїн в Ревенус об'єднались у край, який видовжений, біля районного центру, але цей центр до нового краю не включили. Відсутність центрального спроможного поселення не посилювало можливості нового об'єднання. До цього додались скарги сусідніх волостей району, розділених новим об'єднанням, чому їх не включили до нового краю.

Такі приклади привели до розуміння, що об'єднання може бути лише за певними правилами в межах загальної карти. Добровільне об'єднання загалом, а без встановлених параметрів зокрема, себе не виправдало. Нові об'єднання без правил створювали нові одиниці, які не вирішували проблеми, що стояли перед об'єднанням.

Завершення реформи територіального устрою в 2009 році

LATVIJAS ADMINISTRATIVI TERITORIALAIS IEDALJIUMS

Рис. 2. Адміністративна карта Латвії після реформи 2009 року

У 2009 році з понад 500 самоуправлінь створилось 110 самоуправлінь (тепер це краї).

Важливий досвід Латвії для України: спочатку на етапі добровільного об'єднання волостей йшлося про необхідність при цьому утворити нові «великі» волості. Психологічно це було складно сприймати як керівникам волостей, так і їх жителям. Тому було знайдено іншу формулу. При об'єднанні волостей створюється не нова волость, а «край». Таким чином, волості ніби і не зникають, при об'єднанні залишились незмінними межі внутрішніх самоуправлінь, але вони стали територіальними одиницями (ТО), у яких немає самоуправління. У цих ТО існує посада старости.

Фактично реформа 2009 року привела до створення нових адміністративно-територіальних одиниць — країв з повноцінним місцевим самоуправлінням, волость формально залишилась, але уже без власного самоуправління.

Зараз в Латвії існують 9 міст республіканського значення та 110 країв, які є адміністративно-територіальними одиницями.

Після об'єднання держава давала додаткову дотацію в розмірі 5 % до загального бюджету об'єднаних волостей. Кожне об'єднання, яке створюється, за проектом отримувало разову дотацію і розмірі 285000 євро, яка використовувалась, як правило, на крайову інфраструктуру.

Як жартують працівники Міністерства, держава фактично купила реформу за 160 млн євро. Алгоритм тут був такий: держава надає досить значні кошти на підтримку об'єднання, але водночас встановлює граничний термін такого добровільного, але в межах затвердженої карти об'єднання до 2009 року, після цього об'єднання відбудеться уже без преміальних коштів.

Завершення реформи коштувало 108 млн євро, виплати по роках виглядали таким чином:

2005—2006 — 4,35 млн євро;

2007 — 32,90 млн євро;

2008 — 55,55 млн євро;

2009 — 3,15 млн євро;

2010 — 1,58 млн євро.

Попри це, 35 самоуправлінь до 2009 року не об'єднались і були об'єднані без дотації. Після цього вони звернулись до Конституційного Суду щодо неконституційного об'єднання, але цей позов програли.

При підготовці проекту карт в кожному з пропонуваніх країв було проведено обговорення, чому варто і як технологічно провести об'єднання.

Незважаючи на це, добровільно об'єднання відбувалось дуже мляво. Затягування процесу реформи, поява на базовому рівні двох різних за спроможністю одиниць волостей та країв змусили державу прийняти принципове рішення про завершення реформи уже через ухвалення закону.

Було внесено зміни до Закону «Про адміністративно-територіальну реформу», надано право уряду самим вирішувати питання меж самоуправлінь.

Потім було прийнято рішення, що парламент має затвердити законом усі самоуправління, які утворюються внаслідок реформи.

Протягом одного дня парламент затверджував Законом всі самоуправління.

Після реформи політики такі розділили одне самоуправління на два, які стали досить слабкими, щоб надавати увесь спектр послуг населенню.

Реформа в Латвії була проведена тому, що до експертних пропозицій такі прислухались політики і було прийнято політичне рішення.

Рішення щодо запровадження другого рівня самоуправління в межах загальної реформи так і не було прийнятим. І незважаючи на те що за законом в Латвії має бути два рівні самоуправління – регіональне та місцеве, після реформи на рівні країв до самоврядування на регіональному рівні уже не дійшло.

Реформа вирішила багато проблем, але не вирішила всі. Зараз великі самоуправління та міста республіканського значення можуть виконувати всі повноваження місцевого самоврядування, але є кілька самоуправлінь, які мають населення до 1000 осіб і досі не можуть виконувати свої функції. Для таких випадків взагалі і передбачалось регіональне самоуправління, яке так і не створили.

Чому не впровадили регіональне самоврядування? Проти виступили волості та райони, і політики вирішили відкласти цю тему.

Політичний компроміс при проведенні реформи мав свою ціну. За реформу проголосували депутати більшості і члени опозиції, але за це вони отримали кілька додаткових країв, які випадали зі схеми, що зараз дає підстави для критики реформи як не зовсім універсальної.

Деякі етапи затяжної реформи адміністративно-територіального устрою Латвії варто додатково прокоментувати, оскільки це важливо і з точки зору реформи в Україні.

1. Закон про адміністративно-територіальну реформу (АТР) 1998 року встановлював загальні параметри реформи та спосіб її проведення, базований на принципі добровільного об'єднання, але не передбачав часу завершення реформи.

2. Розтягування періоду добровільного об'єднання волостей на невизначений час призвело до внесення в Закон поправок, які передбачали завершення реформи до 2009 року, року проведення виборів.

Основна логіка утворення нової адміністративно-територіальної одиниці (АТО) базувалась на принципі: в кожному районі не може бути два приблизно однакових міста, в кожному краї не може бути два приблизно однакових поселення. Спочатку визначаються потенційні центри АТО, а лише потім визначається їх територія та здійснюється розмежування.

Ще один висновок із латвійського досвіду: не можна розривати реформу юридичну, фінансову та адміністративно-територіальну. Не можна робити реформу в кілька етапів, варто робити все відразу. Це політично та економічно більш доцільно.

Етапи завершального періоду проведення реформи в Латвії в часі можна викласти таким чином:

1. 07.2006 – розробка проекту АТР.

2. 08.2006–01.01.2008 – добровільне об'єднання волостей за власним бажанням.

3. 01.01.2008–31.01.2009 – самоуправління отримали право добровільного об'єднання в рамках схеми, затвердженої урядом, з виплатою субвенції, хто не встиг – об'єднується без додаткових ресурсів по факту.

Найбільша аналітична робота була на першому етапі планування об'єднання за певною схемою. Для цього було здійснено детальне дослідження районів – витрати склали приблизно 11000 євро на район, потім узагальнення по всіх районах і вироблення пропозиції – 18000 євро. На основі цих робіт випрацювали проект реформи на 167 самоуправлінь, але це виявилось забагато для Латвії, оскільки значна частина нових самоуправлінь продовжувала залишатись неспроможною виконувати основні повноваження місцевого самоврядування.

Міністр, який прийшов після виборів 2006 року, дав доручення переглянути ці пропозиції і готувати 40 самоуправлінь. Була зроблена відповідна карта. Міністр поїхав в регіони і при зустрічі з місцевим населенням в одному з районів сказав, що дасть для об'єднання в районному масштабі 70 млн євро

інвестицій. Після цього кілька самоуправлiнь вирішити об'єднуватись в межах району, але більшість волостей не захотіли такого об'єднання.

Після експертних та політичних дебатів, вивчення територій було прийняте нове рішення, яке було покладено в основу нової карти утворення країв з числом в 110.

Затвердження проекту карти в уряді сталося 28 червня 2006 року. Загалом таких карт було досить багато, аж доки не була затверджена остаточна (рис. 2).

Сейм Латвії затвердив новий АТУ за півроку до виборів місцевого самоврядування.

Законопроект про реформу йшов разом з проектом бюджету на 2009 рік. Розгляд проекту почався вночі, але процес рушив з місця. Було прийняте рішення не закривати засідання доти, доки не будуть ухвалені все необхідні рішення.

Частина депутатів намагалась якось торпедувати ухвалення рішень (як кажуть латвійці – почали співати народну пісню «Горе моє, горе»), лобіюючи створення нових країв у близьких до них територіях. Процес дещо загальмувався, але продовжили обговорення далі і застосували принцип рейтингового голосування. При цьому, коли було проголосовано кілька нових країв, далі стало складно руйнувати всю схему.

Таким чином, парламент, працюючи майже добу, ухвалив всі необхідні рішення.

Ще одна ремарка. В Латвії є правова норма, що 30 депутатів можуть звернутись до Президента, аби він виніс питання на референдум. Цією нормою спробували тиснути на Прем'єра. Прем'єр тоді заявив, що якщо так станеться, уряд піде у відставку. Це охолодило порив депутатів, і реформа пройшла без референдуму.

Реформи в різних країнах дають підстави стверджувати, що у випадку, коли реформу ініціюють самі політики, все йде досить швидко. Коли ж ідею подають чиновники чи експерти, то просування цієї ідеї йде дуже повільно.

Медійне забезпечення реформи

При підготовці реформи Міністерство відповідало не лише за її підготовку, воно відповідало і за її інформаційний супровід.

У Мінрегіоні була штатна особа, яка працювала із ЗМІ. Це була найпопулярніша та відома журналістка, яка готувала матеріали для ЗМІ, пра-

цювала з ТБ, Міністерство знімало фільми, телепередачі, наприклад «Час країн», де були репортажі з різних територій, інтерв'ю з людьми.

Також було зроблено два буклети з реформи, які були відправлені в кожну поштову скриньку.

Інформаційна політика Міністерства та його активна робота із ЗМІ зробили реформу зрозумілою для людей.

Протестів людей проти реформи не було.

Протестували працівники та депутати місцевих рад найменших волостей. Основний їхній аргумент – волость, навіть дуже маленька, має свій бюджет, якщо ж вона буде у складі більшого утворення – ніякої гарантії для того, що цей бюджет залишиться в цій маленькій волості, немає.

Аргументи, що новий бюджет буде більшим, ніж поточний, не сприймалися⁴.

Біля 80 % населення не має жодних потреб у місцевому самоврядуванні – послугах, вони працюють і самі вирішують свої проблеми. Отримують послуги соціального характеру чи працюють в самоврядуванні 10–15 %. Тому якихось протестів проти реформи не було.

Загальний баланс працівників в межах краю залишився таким же, як до реформи, але у певних волостях дійсно відбулось скорочення.

Тут варто зауважити, що ще в 1994 році було прийняте рішення про ліквідацію районного самоуправління і районного рівня адміністративно-територіального устрою взагалі. При цьому значну кількість повноважень було передано на місцевий рівень, частина відійшла до компетенції міністерств. Громадський транспорт від районів було передано у великі міста, а також в регіони планування, де цими питання став опікуватись Мінтранс. З 1997 року в районах не відбуваються прямі вибори МС.

Спочатку планувалось, що в районах буде створено державне управління, але цього не сталося.

Реорганізацію районів було проведено на основі Закону «Про реорганізацію районних самоуправлінь». Після набуття чинності цим Законом районні ради прийняли плани реорганізації, які передбачали порядок розділення установ, переходу людей з цих установ, правовий статус майна, інших ресурсів.

На 2009 рік бюджети районів складали приблизно 70 млн євро. Зараз бюджети регіонів планування – близько 1,5 млн євро. Роль районів фактично зведена нанівець.

⁴ Здається, рішення щодо збереження волостей як територіальних одиниць виявилось правильним, дозволило зняти гостроту спротиву цих категорій, адже у волостях, які об'єдналися у краї, призначаються старости. Колишні голови волостей у більшості своїй і стали цими старостами.

За роки, що пройшли від моменту ухвалення рішення про ліквідацію районів, стало зрозумілим, що воно виявилось не виправданим. Так, дійсно, частину повноважень районів змогли перейняти на себе великі міста, але дрібні краї не можуть здійснювати повноваження районів.

18 грудня 2008 року було прийнято Закон «Про адміністративні території та населені місця», яким фактично було завершено юридичну частину реформи. Вибори органів самоуправління новоутворених країв пройшли в 2009 році, реорганізація районів завершилась у 2010 році.

У розвиток інфраструктури місцевих самоуправлінь було вкладено близько 152 млн євро.

Реформа суттєво посилила можливості самоуправлінь, відбулась концентрація ресурсів у самоуправліннях, і більшість з них стали спроможними приймати фонди ЄС під проекти, які потребують спільного фінансування.

Зросла привабливість країв для інвесторів та підприємців, що позитивно вплинуло на місцевий розвиток.

Проте не всі проблеми, що стояли перед самоуправліннями Латвії, вдалося вирішити.

Деякі з країв так і не стали відповідати нормам «Закону» щодо мінімальної чисельності населення, що не дає змоги їм повноцінно виконувати весь перелік повноважень.

Має місце наявність країв без їх центрів. Це погіршує спроможність краю та можливість виконання ним усіх наданих Законом повноважень.

Невирішення усіх проблем реформою 2009 року привело до того, що План національного розвитку до 2020 року ставить завдання упорядкування територіального устрою Латвії.

Ці завдання виникають в першу чергу тому, що через непроведення реформи регіонального рівня і скасування районів міністерства створили різні свої територіальні одиниці (їх зараз близько 30), і вони часто накладаються, що створює незручності як для людини, так і для всієї системи управління.

Отже, в Латвії, так само, як і в Україні, політики часто відстають від вимог до зміни політики, від ідей експертів, які розробляють нові схеми управління. Таке запізнення створює додаткові проблеми, які складно вирішувати.

Перехідний період від об'єднання кількох волостей до одного краю

В Україні нині чинний Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», до його перетворення мав назву «Про право територіальних громад на об'єднання». У цьому Законі не передбачалось проведення виборів органів місцевого самоврядування об'єднаної громади відразу після такого об'єднання, а створювались об'єднані органи до чергових виборів для м'якого перехідного періоду. Однак ця норма не знайшла підтримки, і в ухваленому Законі в редакції «Про добровільне об'єднання територіальних громад» уже такий перехідний період відсутній.

Закон Латвії «Про адміністративно-територіальну реформу» передбачав, що після рішення про об'єднання волостей не потрібні нові вибори. Нова рада складається із депутатів рад волостей і працює до чергових виборів. У цей час ухвалюються рішення щодо реструктуризації бюджетних установ, переходу людей, визначення необхідності інвестицій на інфраструктуру тощо. Протягом двох місяців після об'єднання об'єднана рада ухвалює новий бюджет, при цьому всі ресурси та субвенції складають докупі. Після об'єднання керує новим утворенням голова основної волості, інші керівники волостей, які об'єдналися, стають заступниками голови об'єднаної волості.

Такий підхід давав змогу після об'єднання працювати всім об'єднаним органам таким чином, аби нове утворення не принесло нестабільності в суспільстві і серед працівників самоуправління. Проте навіть такі м'які норми не дозволили провести добровільне об'єднання усіх волостей, їх об'єдналось досить небагато.

Після 2009 року, коли об'єднання було проведено згідно із Законом відразу для усіх волостей, формула перехідного періоду була така: після виборів протягом двох місяців нова рада приймає новий бюджет і створює нові органи управління. Усі попередні рішення рад волостей були чинними в межах своїх територій протягом року. За цей час нова рада мала врегулювати нові правовідносини. Аналогічно і для планів території нового утворення. Після об'єднання центри надання послуг у волостях, що об'єднувались, залишаються.

Скорочення центрів надання послуг в об'єднаній волості може здійснюватись лише за дозволом міністра. Фактично у волості, яка об'єдналась з іншими, залишається виконавча адміністрація уже від нового утворення, яка має свій кошторис, що є складовою загального бюджету і затвер-

джується радою об'єднаної одиниці (краю). Законом було передбачено ще низку різних можливостей та пільг для працівників самоуправління, які не могли себе знайти в нових об'єднаних утвореннях. Так, було надано можливість для голів волостей, які працювали не менше двох скликань, дострокового (на 2–3 роки раніш) виходу на пенсію, виплати утримання 6 місяців для працівників, які не були працевлаштовані, тощо.

Як показує досвід Латвії (а перед тим Данії та Швеції), суто добровільне об'єднання муніципалітетів не може бути ефективним, завжди є ті, які ніколи добровільно не об'єднуються, тому будь-які періоди добровільного об'єднання⁵ завершуються рішенням держави про завершення реформи на підставі акта держави: закону чи рішення уряду.

Окремі ремарки щодо латвійської реформи

1. Про невідворотність реформи

Реформа адміністративно-територіального устрою в Латвії обговорувалась понад 10 років. Найбільш детально проект нового територіального устрою Латвії було обговорено у варіанті 102 самоуправлінь (ухвалено в 118). У кожній з цих потенційних нових одиниць було проведено зустрічі з місцевими депутатами і громадськістю. На ці зустрічі приїздив міністр чи його заступник або сам ідеолог реформи – Арвідс Пілегіс.

Подальші проекти нової адміністративної карти Латвії обговорювались більш формально, оскільки це вже набридло багатьом. За ці роки люди набили оскому і вже навіть не хотіли брати участь у цих обговореннях. Усі уже змирились з невідворотністю реформи.

2. Противники

Взагалі кількість противників реформи з кожним роком її обговорення зменшувалась. Основними противниками були або голови самоуправлінь, або політики, які боялись зменшення свого впливу. Було навіть створено так званий фронт проти реформи. Але протягом часу обговорення аргументи противників реформи почали руйнуватись, і в деяких районах вдалось зробити об'єднання навіть більші від запланованих.

Проте остаточним аргументом, який вибив ґрунт з-під ніг противників реформи, стала норма Закону, що в 2009 році вибори пройдуть на новій територіальній основі. Усі зрозуміли, що реформа невідворотна.

⁵ Айварс Драудіньш: «Я знаю, що ваш Віце-прем'єр (України) сказав, що ви плануєте об'єднати добровільно 11 тисяч самоуправлінь протягом року. На мій погляд, це нереально».

3. Експеси

Під час реформи одне самоуправління, яке взяло гроші на об'єднання, після цього розділилось. При створенні цього об'єднання міністр самостійно дала кошти на будівництво спортзалу, працівники міністерства не візували цього рішення. У школі цього самоуправління навчалось лише 50 дітей, тому спортзал там будувати навряд чи було доцільно. Після його будівництва він так і не став центром розвитку фізкультури та спорту. Коли з міністерства поїхали перевіряти, виявилось, що навіть знайти ключі від спортзалу було складно. Ніхто не знав, коли в залі займаються спортом...

4. Конституційний Суд

Частина волостей, які не хотіли об'єднуватись, подали позов в Конституційний Суд, вважаючи об'єднання за рішенням уряду незаконним. Враховуючи небажаність розгляду справи у Конституційному Суді, уряд прийняв рішення, що варто змінити закон про реформу таким чином, аби остаточне рішення було не за урядом, а за парламентом на основі закону. Відповідні зміни були внесені. Таким чином, затвердження рішення про створення нових країв законом вирішило проблему можливого визнання неконституційності реформи.

5. Референдум

Аби «торпедувати» можливе об'єднання на основі популістського гасла про пряму демократію, деякі політики намагались провести ідею про можливість об'єднання винятково за рішенням місцевого референдуму. Але в Латвії не було закону про референдум, і його ухвалення відклали до завершення реформи.

6. Психологія

При проведенні реформи часто історична складова домінує над соціально-економічною: ми мали волость, а тепер не матимемо, ми мали район, а тепер не матимемо. Хоча до цього неодноразово ці території були в різних адміністративно-територіальних одиницях, але такі аргументи не надто сприймаються. Тому було прийнято рішення, що волості не об'єднуються в одну волость, а створюють нову одиницю – край.

На основі досвіду Латвії можна зробити припущення, що для зняття проблеми нерозуміння нового територіального устрою варто було б для нових адміністративно-територіальних одиниць в Україні визначити нові назви. Наприклад, для нового утворення базового рівня застосувати нову назву – волость, у складі волості залишити нинішні територіальні громади (фактично сільради) – які мають на своїй території відокремлений підрозділ виконавчого органу волості (залежно від величини цієї одиниці це може бути або староста, або відділ виконкому з мінімальною кількістю працівників, необхідних для надання послуг).

Замість ліквідованих районів запровадити повіти, тут будуть створені повітові державні управи та повітові ради із своїми виконавчими комітетами. Варто лише вирішити питання, які повноваження мають бути у органу самоврядування на повітовому рівні. Це досить слабкий орган, але й без нього навряд чи вийде обійтись, адже ми політично не зможемо зробити волості досить великими, які б могли поглинути повноваження повітового рівня.

Надзвичайно важливо для успішності реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування поєднати її з впровадженням електронного управління, аби людина могла отримати більшість послуг у одному місці або переважно через Інтернет. Тоді людям стає не важливим, де знаходиться орган влади. Розвиток комунікацій через Інтернет значно спрощує проведення реформи.

Нагляд за законністю актів місцевих самоуправлінь у Латвії

Латвія не є великою країною. Тут зараз немає регіонального поділу і немає органів виконавчої влади загальної юрисдикції на проміжному рівні адміністративно-територіального устрою, тому нагляд над законністю актів латвійських самоуправлінь здійснює Мінрегіон.

У латвійському Мінрегіоні є департамент нагляду за актами органів місцевого самоврядування, який має повноваження зупиняти дію актів самоуправлінь, якщо вони не відповідають законам Латвії. Зараз у департаменті місцевого самоврядування з 14 осіб 9 займаються контролем над актами самоуправлінь.

Якщо самоуправління приймає новий акт, воно направляє його в Міністерство. Ці акти розглядаються по суті і перевіряються на відповідність законодавству. Щодня візується 40–50 документів у сфері нагляду. Місцевий нормативно-правовий акт (НПА) не вступає в силу до його публікації протягом місяця, якщо від Міністерства немає застережень. Якщо протягом місяця Міністерство не дає зауважень до НПА, то рішення може публікуватись і набирає чинності. Якщо Міністерство бачить, що в акті є проблеми, а не вистачає часу для детального аналізу, Міністерство пише лист у самоуправління, аби воно не публікувало акт.

Якщо самоуправління не виконує рішення щодо приведення своїх актів у відповідність до норм законодавства, рада самоуправління може бути розпущена. За 20 років таких випадків було лише два. В них призначались державні управителі, які готували нові вибори.

Незважаючи на те, що Латвія є парламентською державою, тут, як і у більшості європейських країн, досить ефективно діє механізм нагляду над законністю актів місцевого самоврядування, який, насправді, реалізовується через міністерство, а не регіональні органи виконавчої влади.

Після реформи з близько 500 самоуправлінь отримали 118. Все одно різниця між найбільшим та найменшим МС дуже велика: від 600 тисяч до 1 тисячі осіб.

МС має близько 20 автономних функцій: від планування територій до упорядкування кладовищ.

Для швидкої допомоги доступність 12–15 хв, в сільській місцевості – до 30 хв.

Одним з ключових недоліків нашої реформи було те, що основна інфраструктура була в районах, які ліквідувались, а округи не були створені. Інфраструктуру передали в МС, а утримувати цю інфраструктуру МС у багатьох випадках не може, що породжує певні проблеми.

Мешканці звикли до певного укладу, тому якщо ви хоч щось змінюєте, це викликає відразу першу негативну реакцію. Це природня реакція людини. Тому слід показати людям, що нові зміни будуть на краще і варто зробити так, аби люди побачили це покращення.

Податки, які пов'язані з нерухомістю, слід застосовувати дуже обережно. Сьогодні в Латвії у бюджеті сім'ї понад половину витрат складають податки та комунальні платежі. Тому податок на нерухомість є досить обтяжливим для людей, яких торкнулася криза, які здавна проживають на території, що в останні періоди стали популярними серед заможних людей і де вартість нерухомості є високою.

При проведенні об'єднання варто пам'ятати правило: одна одиниця – один центр. В Латвії після реформи один край розділився на два невеликих через те, що там було два однакових центри – невеликих порти. Вони конкурують між собою, і їх наявність в одному МС породжує внутрішні проблеми.

Зараз комітет розглядає новий законопроект, який передбачає знову добровільне об'єднання уже країв (колись такий закон стосувався волостей).

Сьогодні малі краї не можуть навіть інституційно обслуговувати великі європейські інфраструктурні проекти, тому у них немає можливостей прискорити свій розвиток, натомість є ризик, що асиметрія розвитку буде посилюватись.

Практика показує, що добровільне об'єднання не дуже поширене, але аби цей процес відбувався, варто стимулювати партнерства сусідніх МС ще до об'єднання.

Щодо повноважень МС і безпеки громадян. Ще до реформи була дискусія щодо необхідності створення місцевої поліції. Але тут є низка ризиків: вартість утримання такої поліції, розірваність простору безпеки, коли державна поліція не поширюватиме свою діяльність на окремі території, проблема місцевої поліції у регіонах, де є досить сильними проросійські настрої.

Тому в Латвії поліція самоуправління – це фактично поліція порядку, яка займається суто місцевими справами, пов'язаними з виконанням рішень місцевих рад. Як правило, самоуправління можуть створювати таку поліцію не самостійно, а при співробітництві.

Поліція МС діє на основі єдиного закону про поліцію, діє винятково за кошти місцевого бюджету. Вона не озброєна. Її єдина функція – порядок на вулицях, в школах, контроль за дотриманням адміністративних правил, встановлених МС, розгляд сімейних конфліктів, проблем між сусідами у випадках, коли там немає криміналу. Не всі МС мають таку поліцію. Місцева поліція з'явилась від бідності. У МС в галузі дотримання правил дорожнього руху така поліція контролює лише парковку.

Співробітники місцевої поліції не мають звань, дострокового виходу на пенсію і т. п. Тому часто в місцевій поліції працюють колишні поліцейські з державної поліції.

У Ризі у складі місцевої поліції є підрозділ по роботі з туристами.

Тут досвід Латвії перекликається з досвідом інших балтійських країн, де також місцева поліція радше виняток, ніж правило і є не озброєною структурою місцевого самоуправління.

Деякі додаткові ремарки про реформу від латвійських архітекторів реформи.

Перед тим як приступати до реформи, слід зрозуміти, чи готова держава та її інституції до реформи? Якщо ні, то не варто й починати, реформу тоді не зробити.

У Латвії, на жаль, довго були не готові робити повноцінну реформу, і її довелось робити уже при кризі, коли і так проблем була купа. У той час потрібно було зменшити бюджети МС на 30 % через кризу. Варто було б робити реформу значно раніше, вона була б більш успішною та дешевшою.

Нестворення регіонального рівня управління при малих краях спричинило проблему виконання повноважень, які не можуть виконувати малі краї, та породило фрагментацію території за рішеннями ЦОВВ. Зараз йде мова про створення 8 округів, які б стали територією розміщення державних установ та органів ЦОВВ.

Приєднання до багатих МС кількох бідних зменшило їх надходження з розрахунку на особу і у короткостроковій перспективі привело до появи дотацій для раніше багатих МС.

Місцевого референдуму як інструменту в Латвії немає, оскільки йде дискусія, що референдум може бути дуже небезпечним для розвитку (щоправда, зараз у парламенті з'явилась ініціатива про ухвалення такого закону).

Бюджети місцевого самоврядування

Бюджетна та податкова система Латвії має багато спільних рис з українською в частині переліку податків, їх розчепленні та вирівнюванні.

Закон передбачає захист місцевих бюджетів від непередуманих рішень парламенту. Якщо уже ухвалений бюджет держави, то всі закони, які ухвалюються після цього, не можуть збільшувати видатки чи зменшувати доходи місцевого самоврядування, за винятком, коли це передбачає джерела покриття витрат чи недоотримання надходжень.

Головні надходження: податки, трансферти з держбюджету, місцеві мита, взаєморозрахунки між МС, плата від послуг (див. рис. 3).

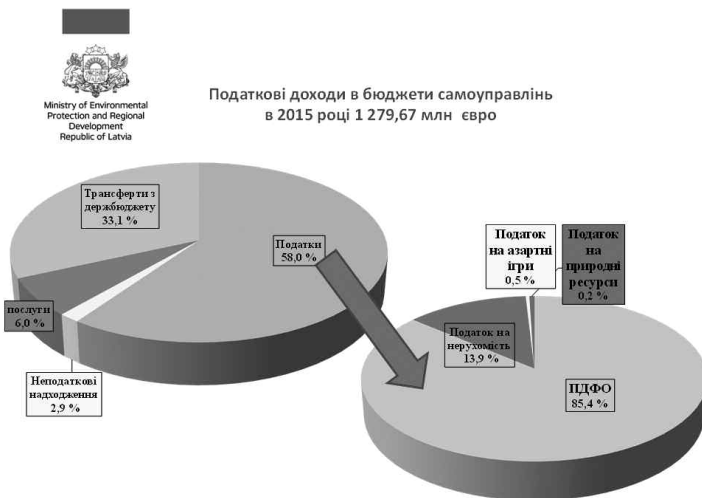

Рис. 3. Структура надходжень місцевого бюджету

Як бачимо з цього рисунку, основу надходжень місцевого бюджету складає податок з доходів фізичних осіб, який розподіляється між державою та МС. Досить значною є частка податку на нерухомість, який розраховується виходячи із кадастрової вартості. Вилка ставки цього податку складає 0,2–1,5 % від кадастрової вартості (ставку можна підняти до 3 %, якщо будинок не ремонтується чи земля не обробляється). Житлові приміщення оподатковуються за ставкою до 0,2 %. Якщо місцеве самоврядування встановлює ставку менше мінімальної, то держава у своїх розрахунках вважає, що ставка 1,5 % застосовується і у МС є ці доходи.

Оскільки в Юрмалі дуже висока кадастрова вартість землі, то для всіх зареєстрованих мешканців Юрмали ставка податку менше 1,5 %. Це десь 400–500 євро на рік. У Ризі двокімнатна квартира має сукупний податок на нерухомість десь 50 євро на рік. Податок на нерухомість адмініструється МС.

Бюджетне вирівнювання діє з 1995 року, але основний закон, чинний на сьогодні, ухвалено 5 березня 1998 року. Передбачено лише часткове вирівнювання (див. рис. 4).

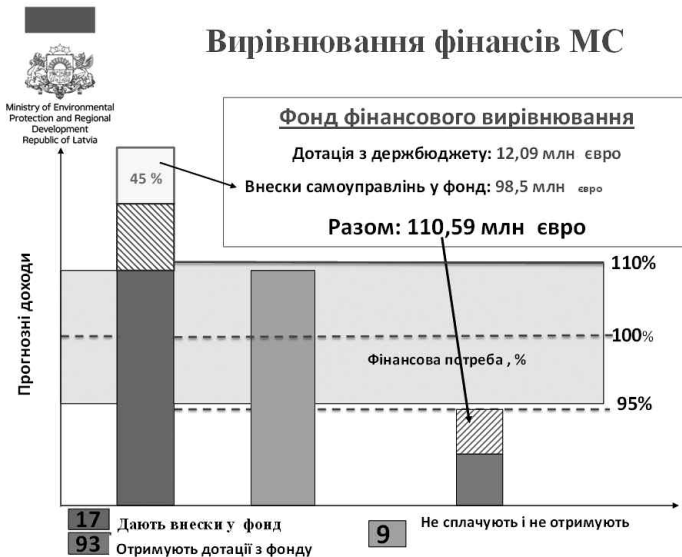

Рис. 4. Система фінансового вирівнювання у Латвії

Що стосується земель, то тут слід зауважити, що земельна реформа в Латвії завершена. Землі без власників уже практично не залишилось. В основному землі перебувають у приватній та державній власності. Комунальна земля може бути у власності МС лише для виконання власних функцій.

Державні землі на території МС можуть бути використані МС лише на власні цілі (повноваження).

МС не має впливу на визначення кадастрової вартості землі, тому, на погляд МС, кадастрова вартість землі дуже зросла необґрунтовано. І це є проблемою, що потребує вирішення.

Цікава деталь: латвійський закон передбачає можливість призначення міністерством відповідальної особи за витрачання бюджету МС, яке попадає в зону ризику банкрутства. Ця особа підписує фінансові документи МС, аби уберегти МС від повного фінансового колапсу.

Асоціація місцевого самоврядування Латвії⁶ та її роль у проведенні реформи та просуванні інтересів місцевого самоврядування

Асоціація місцевого самоврядування Латвії має свій погляд на причини, зміст та наслідки реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в Латвії, і він не в усьому співпадає з поглядами працівників міністерства чи навіть депутатів парламенту.

Фактично історія реформ з децентралізації бере початок від Декларації про державний суверенітет Латвії від 25 травня 1990 року.

Саме тоді відбулась перша грандіозна зміна – ліквідація вертикалі виконкомів місцевих рад. Ліквідація вертикалі виконкомів зруйнувала комуністичну централізовану владу, але не вирішила нової проблеми, яка з'явилась – неспроможності місцевого самоврядування малих волостей виконувати всі повноваження, які вони отримали. Раніше за них ці повноваження фактично виконували виконкоми наступного рівня.

Тут варто зауважити, що в Україні 7 грудня 1990 року було ухвалено перший базовий Закон «Про місцеві ради народних депутатів, місцеве та регіональне самоврядування», яким також ліквідовувалась вертикаль рад і виконкомів. У статті 1 цього Закону фактично декларувалась «британська» модель місцевого самоврядування – повноваження виконуються винятково в межах своїх ресурсів. Проте реально цього не відбулось. Усі міські та сільради отримали однакові повнова-

⁶ Записано на основі розмови з Марісом Пукісом, старшим радником Асоціації, учасником процесу підготовки та проведення реформи.

ження, і значна частина з них не могла їх реалізувати, що призвело до поступового перетікання повноважень від сілград та міськград міст районного значення на рівень району.

Асоціація самоврядування Латвії утворилась протягом 1991 – 1994 років і є досить впливовою організацією. Учасники асоціації сплачують членські внески, які розраховуються у відсотку від власних доходів МС без галузевих дотацій від уряду, але з урахуванням загальної дотації вирівнювання.

Місія Асоціації:

- розробка спільної політики МС;
- лобіювання спільної політики;
- підтримка ефективності адміністрування МС (через навчання працівників МС).

Асоціація не завжди погоджується з ініціативами уряду. Так, у 1993 році уряд запропонував ліквідувати райони в Латвії, але Асоціація виступила проти і цього не було зроблено в 1993 році, але все одно райони були скасовані в 2008 році разом із проведенням загальної реформи АТУ. В 1993 році були скасовані райони лише в Ризі. Рига тоді була проти, але Асоціація підтримала тут пропозицію уряду, щодо районів у решті регіонів Латвії пропозиція уряду не була підтримана.

Особливо важлива роль Асоціації в плануванні бюджету. Тут впроваджена система щорічних переговорів між Асоціацією та урядом щодо бюджетного процесу та основних параметрів бюджету на наступний рік.

Як правило, такі переговори дають змогу узгодити всі інтереси сторін, хоча бувають і винятки. За всі роки Асоціація лише 4 рази не підписала протокол про погодження параметрів бюджету. Востаннє це було під час кризи 2008–2009 років.

У 1995 році прийняли рішення про вирівнювання, але у форматі, що не можна вирівнювати все однаково, аби не було багатих і бідних. Це позбавляє мотивації до розвитку. Тому Асоціація підтримала такі ініціативи.

Варто зауважити, що в Україні вирівнювання за доходами запроваджено із січня 2015 року і також не до середнього рівня, аби не позбавляти МС стимулу до розвитку.

Для розвитку МС важливим є створення системи навчання. В 1993 році Асоціація виступила засновником Центру навчання самоврядування, до цього долучились 4 міські самоуправління. Зараз Центр є юридичною собою приватного права з багатьма засновниками. В Університеті

Латвії запровадили спеціалізацію «Публічна адміністрація». Подібні програми потім запровадили інші ВНЗ Латвії.

Фактично сьогодні Асоціація є координуючим центром, де формується певна спільна позиція МС щодо різних питань державної політики у сфері місцевого самоврядування. Щоправда, після реформи кількість членів Асоціації стала помітно меншою, їх повноваження та можливості зросли, що, на думку працівників Асоціації, дещо розвиває її вплив.

Можливо, це і є причиною досить скептичного ставлення радника Асоціації до реформи.

На думку радника Асоціації, причинами АТР стали:

- боротьба між двома партіями правлячої коаліції;*
- інтерес центральних бюрократів у поверненні втраченої під час відновлення незалежності влади;*
- інтерес підприємців – підвищити свій вплив на територіях;*
- віра в те, що більші МС є більш спроможними порівняно із середніми та маленькими.*

В 2013 році прийняли макроекономічний сценарій, де розписано, яким чином будуть зменшуватись доходи МС в рамках впровадження заходів із стабілізації фінансового планування, що також не тішить Асоціацію.

Оскільки реформа не змогла зробити всі самоврядування спроможними, зараз побутує думка, що необхідно продовжити реформу, аби самоврядування були приблизно однаковими за різними критеріями.

Сьогодні завдання Асоціації – зупинити тих, хто спішить робити реформи. Асоціація вважає, що слід говорити про реформу лише після двох строків існування нових країв.

Деякі результати реформи на прикладі окремих країв

Вараклянський край є досить невеликим. Його було створено в 2009 році на основі об'єднання двох волостей. У краї зараз такі найбільші поселення: в Мурмастине – близько 800 осіб, в Стірнієне – 700 осіб, у Вараклянах – 2000. Населення зараз за обліком складає 3712 осіб, територія – 279 кв. км. Депутатів тепер 9, до об'єднання в двох волостях був 21 депутат.

Після об'єднання в центрі волості, яка приєдналась і яка була дуже маленькою, залишилось 2,4 ставки на управління, реально там працюють 4 особи не на повну ставку. В центрі краю працюють 10 осіб.

Загальний бюджет – 3 млн євро, витрати на депутатів (на доплати за участь у роботі ради та її органів) складають до 300 євро на місяць, це залежить від кількості засідань.

У краї є пост державної поліції з 2 людей, край доплачує ще двом дружинникам, які здійснюють патрулювання.

У місцевій раді діють депутатські комісії з дивними для українців назвами: виборча комісія, адміністративна, закупочна, цивільної оборони, з вирубки дерев, із законності продажу землі.

Комісія із законності продажу землі здійснює попередню перевірку акту купівлі-продажу. Якщо хтось не обробляє землю за призначенням чи має заборгованість із земельного податку, продати ділянку він не зможе.

Керівниками краю є голова думи та виконавчий директор. Є два комунальних підприємства у форматі ТОВ з одним засновником. Одне – це подача тепла, збирання сміття і т. п. Друге – це лікарня типу денного стаціонару і готель для людей похилого віку – місяця проживання під наглядом лікаря.

Є Вараклянська середня школа на 250 дітей та дві основних школи: в одній – 60 дітей, в іншій – 30.

У меншій школі зараз роблять серйозні перетворення: на другому поверсі – школа, на першому – центр культури, адміністрація, а також пансіонат.

Із соціальної інфраструктури ще є дитячий садок, будинок для людей похилого віку, два фельдшерських пункти, три бібліотеки, краєвий музей. У малокомплектній школі, де за нормативом має бути менше вчителів, край доплачує дві ставки вчителів із власного бюджету.

Є також музична та художня школи. В таких школах зарплату вчителям виплачують з державного бюджету, якщо школи мають сертифіковані програми. В краєвій школі навчається 120 дітей, причому це діти із навколишніх територій, які не входять до складу краю.

У краї відбувається зростання кількості людей старшого віку, тому є будинок для людей похилого віку на 30 осіб і ще готується новий у малокомплектній школі – на 20 осіб.

Є також служба соціальної допомоги із 3 осіб, які мають автомобіль і привозять допомогу людям, які цього потребують.

Раніше у них була практика доплачувати сусіду, який би допомагав тим, хто потребує допомоги, тепер це в основному роблять працівники соціальної служби.

Допомога визначається в годинах на тиждень для соціального працівника.

Цікаво, що людина, якій виплачується допомога по безробіттю, має 4 години відпрацювати на громадських роботах – прибиранні сміття, підфарбуванні і т. п. Таких людей набирається десь під 100 осіб.

У фельдшерських пунктах є півставки фельдшера від держави і півставки доплачує край.

Прикладом співробітництва країв є Відділ будівництва, який має 2 працівники, надає дозволи та контролює будівництво. Цей відділ діє на 3 краї. Приїздить архітектор раз на тиждень, приймає людей і наглядає за будівництвом.

Є централізована бухгалтерія, яка обслуговує всі бюджетні установи та комунальні підприємства. У ній 7 бухгалтерів.

Відділ розвитку складається з керівника, юриста та двох дружинників.

Відділ нерухомості – 2,5 ставки. Відділ освіти, культури та спорту – 1,3 ставки, реально їх 3 особи, але всі суміщають свою діяльність, тому розподіл ставок є досить умовним.

Господарська служба краю: тракторист, зварювальник тощо, загалом 6 осіб.

Невеликий край після реформи досить швидко вирішив всі питання об'єднання, поліпшив свої можливості щодо надання освітніх та соціальних послуг населенню.

Лубанський край

Лубанський край найбільш латвійський в Латвії, понад 97 % населення – латвійці.

Адміністрація – 14 осіб. Єдиний край, в якому не залишилось жодного самоуправління у волості. Коли вони об'єднувались, то центр волості був у місті Лубана. Був створений як край у 2007 році, ще до основної реформи. У раді – 9 депутатів.

Початково до краю мала приєднатись ще одна волость, але так не сталось, і волость Ошуче приєдналась до Мадони (більш потужного краю із населенням понад 28 тисяч осіб). Населення – 2330 осіб, територія – 349 кв. км.

У краї працює багато громадських організацій, культурологічних центрів. Основа економіки – лісгосподарський комплекс, деревообробка і вирощування рослин для лісу.

Мер цього краю досить скептично оцінює реформу:

«Плюси малого краю – територія, яку видно і на якій швидко можна приймати рішення. Існує прямий контакт з місцевими мешканцями і підпри-

ємцями, у великих краях влада та люди так часто не комунікують. Край може навіть і у таких масштабах розвиватись⁷, але, як і в Латвії, чисельність населення падає, що створює додаткові проблеми у виконанні повноважень.

Мінуси — регіональна політика держави концентрується на розвитку великих міст та 21 центру розвитку. У цих умовах малим місця немає. При реформі АТУ все-таки не потрібно було допустити подрібнення території так, як це було на першій карті (тій, яку підготували експерти).

Так, волость Ошуце приєдналась до Мадони, і тепер її мешканці їдуть у свій центр через Лубанський край.

У великих краях, здається, більше розвивається центр краю, а не периферія.

Якщо у вас буде реформа, вам слід намалювати таку карту, аби було чітко зрозуміло, як об'єднуватись, щоб не було хитань, куди приєднуватись.»

Розвиток краю відбувається передусім за рахунок ЄС. «Якби не було ЄС, то не відомо, що б ми робили», — так сказав виконавчий директор краю. Найбільший проект, який вони зробили за європейські кошти, — 1,5 млн євро для створення водопостачання. Були також проекти і менші. Так, за кіотські гроші змінили ртутні лампи на світлодіодні. За чужі гроші це вигідно, але за свої навряд чи.

Зараз реконструюють котельню та міняють теплотрасу за кредитні ресурси, які взяв край. Також зараз створюють точки громадського доступу до Інтернету, хоча здається, що сьогодні це вже й не актуально.

В Латвії для об'єднання потрібно більше людей, адже більше людей дають змогу отримати в бюджет більше коштів.

Лубанський край отримав 400 тисяч лат дотації на об'єднання. Це великі гроші, які використали на реконструкцію двох клубів та дорогу на цвинтар.

Найбільші опоненти об'єднання — це голови волостей та їх виконавчі директори, адже вони можуть втратити роботу. В Латвії тим, хто об'єднувався, було обіцяно управління волостями і після об'єднання. Так в основному і сталося.

З волості, яка об'єдналась у край, в центральному офісі працює 3 особи.

Керівник краю, утвореного на добровільній основі, говорить: «Добровільного об'єднання не виходить!»

Нам в Латвії дали моркву (по 200 тисяч на волость) і показали батіг (якщо не об'єдналися, то не отримаєте грошей).»

⁷ Думка мера.

Навіть такий малий край має свою Стратегію розвитку, оскільки без такого документа складно розраховувати на підтримку проектів ЄС.

Бюджет краю – 2,3 млн євро, на розвиток йде 10–15 %, а з ремонтами інфраструктури та приміщень – понад 30 %. Дотація вирівнювання – 230 тисяч євро.

Про продаж сільськогосподарських земель: Багато земель с/г призначення викупили німці і тепер уже привозять для роботи румунів, а не беруть місцевих латвійців. Німці пропонують по 4 тисячі євро за гектар, хоча реально ціна десь близько 1 тисячі, їх ціну перебити латвійські підприємці не можуть.

Цесвайнський край

Ще один маленький край на периферії. Проблема така ж, як і всюди, – зменшення кількості людей та загальне старіння населення.

Вони вважають, що держава не звертає уваги на сільське населення. Далі 50 км від Риги сільські території занепадають, тому тут має бути інша податкова політика, аби підприємці більше відкривали бізнес на селі (хоча це сумнівно, адже головна проблема – це ринки збуту та кадри, які можуть працювати у цих бізнесах).

Ремарка: кожен край, навіть дуже маленький, має рекламну продукцію про свій край, свої культурологічні проекти – місцевий хор, місцеве свято, якусь свою кулінарію чи традиційні промисли.

Цесвайн розміщений поза головними дорогами, тому це в принципі периферія.

Іван Грозний знищив місто повністю під час Північної війни, місто, де було понад 5 тисяч людей, було зруйноване, і чисельність населення зменшилась до 300 осіб.

При реформі 2009 року Мадонський район розділився на 4 краї, один великий, а решта маленькі. Цесвайн якраз належить до малих країв – 190,3 кв. км території і 2950 осіб населення, понад 90 % населення – латвійці.

В місцевій раді 9 депутатів та 3 комітети.

Є 12 бюджетних установ, одна агенція по туризму, 3 підприємства з комунальним капіталом, місцеве самоврядування створює 250 робочих місць, у тому числі вчителі та технічні працівники.

Загальний бюджет – близько 3 млн євро.

На освіту йде 67 % місцевого бюджету, соціальне забезпечення – 10 %, управління – 7 %.

Витрати – 1,8 млн зарплата та податки, капітальні інвестиції – 290 тисяч.

Найбільші капітальні проекти:

Школа – 5,4 млн євро; реконструкція водогону та каналізації – 4,95 млн; утеплення адмінбудов – 553 тисячі; відновлення замку – 900 тисяч. Практично більшість коштів – це кошти ЄС.

Найважливіша галузь – сиромаслозавод, понад 150 працюючих. Торфозавод має великі обсяги, але дуже мало працівників. Є близько 20 фермерів з досить значними обсягами.

Основні надходження від ПДФО, від податку на нерухомість і землю, складають десь 100 тисяч євро на рік.

З фонду вирівнювання бюджет отримує близько 500 тисяч євро.

Ремарка: всі села чи містечка мають свій яскраво виражений центр, у якому є храм, рада, школа, площа, залишки якогось історичного будинку. Це створює компактність та зручність поселення для проживання та доступу до інфраструктури. В Україні у більшості поселень такий центр відсутній, особливо в сільських громадах.

Край Ерглі

Містечко Ерглі – центр об'єднання, створеного в 2006 році на основі трьох волостей.

Територія – 379,5 кв. км, населення – 3461 особа. Об'єднання відбувалось добровільно до того, аби не об'єднуватись примусово без грошей.

В 2006 році власне в Ерглі жили 2761 особа, податки склали близько 600 тисяч євро, територія – 131,4 кв. км. Інша волость – Юмурдас мала 341 мешканця і територію 131,5 кв. км. Ще одна волость – Сауснеяс мала 400 осіб та 117 кв. км території.

У загальній школі навчається 250 дітей, є ще одна неповна школа – 50 школярів та 11 дітей в дитсадку. Є школа музики та мистецтва.

Дитячий садок (основний) відвідують 96 дітей.

Оскільки до центру краю відремонтовані дороги, то демографічна ситуація стає дещо кращою, оскільки сюди можна доїздити з інших поселень.

За колгоспів в с/г працювало 900 осіб, а зараз ці поля обробляє дві сім'ї, загалом працює в цій сфері 20 осіб.

Цікавий досвід тут з переобладнання дільничної лікарні. Типове двоповерхове приміщення, яких багато і по Україні (побудова початку 70-х). Зараз це перетворено в денний стаціонар, швидку допомогу та кабінети сімейних лікарів, а також тут у підвалі створено басейн для дітей.

У краї є також два пансіонати для бідних, в основному старих одиноких, клієнти сплачують половину вартості послуг. Таких людей близько 80–90. Вартість – 320 євро на місяць. Оплату здійснюють з пенсії або майна або допомагають родичі. Для особливо бідних, які не мають нічого, сплачують з бюджету краю.

Є також притулок для дітей. Там також є варіант оплати за перебування дитини або від батьків, які позбавлені прав, або від того самоврядування, з якого передали дітей у притулок.

Тут дуже розвинуті громадська активність, аматорська культура.

У краї є різні колективи національної культури: пісенні, танцювальні (народні, бальні).

Багато активістів у сфері народного співу серед людей старшого віку. Самоврядування дещо фінансово підтримує тих, хто допомагає людям вчитись. Ця плата є досить символічною, в основному ці люди працюють як волонтери.

Є закон про підтримку народної культури, який дозволяє фінансувати народні колективи, – співи і танці, також підтримуються традиційні ремесла як народні традиції.

В Ерглі уже 20 років відбувається Латвійська молодіжна зимова олімпіада, тут фактично куються спортивні кадри для зимового спорту.

Проводиться олімпіада з підльодного вилову риби, багато конкурсів з танців та співу.

Є навіть міжнародний фестиваль валторністів.

Проводять щорічне змагання з перетягування канату в рамках днів краю. Це дуже популярне дійство, на яке приїздять навіть із-за кордону. Кожні 5 років відбувається форум хорів.

Тут же проводять Вселатвійський конкурс ім. Рудольса Блаумана. Самоврядування навіть встановлює премію Рудольса Блаумана переможцям цього конкурсу.

Процес об'єднання краю почався в 2002 році, в переговорах брали участь 5 волостей, але в процесі діалогу дві волості відпали. Перше, що зробили після об'єднання, – це централізована бухгалтерія. Витрати на управління складають в середньому 14 % видатків.

Видатки на школу складаються із видатків свого краю та надходжень від інших країв, діти з яких вчаться в цій школі.

Мадонський край

Мадонський край – один із найбільших за територією. Край утворився в межах, дещо більших від планованого, тому вони отримали фінансову підтримку в розмірі 3 млн латів (десь 4,5 млн євро).

Об'єднались у Мадонський край 15 одиниць, місто та 14 волостей навколо. Об'єднувались волості з територіями від 25 до 250 кв. км та з населенням від 600 до 2300 осіб.

На момент об'єднання територія – 2153,4 кв. км, населення – 28868 осіб, доходи бюджету – 11433310 латів. Плюс 3 млн латів як бонус на об'єднання.

Кількість населення в сільських територіях продовжує скорочуватись, кількість дітей зменшується. В Мадонському краї зараз є зайвих дві середніх школи. Тому планується одну школу зробити початковою, а другу – з поглибленим вивченням професії.

На думку мера, реформа була потрібна і є правильною. Головною проблемою є велика асиметрія між розмірами та населенням країв, яка не була вирішеною при реформі.

Після об'єднання місто Мадона розплатилось за борги дрібних волостей в розмірі 1 млн євро. За 5 років в новому краї повністю завершено роботу над водопостачанням волостей, працюють школи, клуби, в кожній волості є працівник культури. Це зменшило напругу між містом на волостями, але до кінця недовіри не зняло. Багато повноважень передається управлінням у волості в межах бюджету, який затверджується для волості. Бюджет довго відпрацьовується в частині реалізації його у волостях, а потім його виконує уже управитель.

Зараз завершується робота над реформою бухгалтерії. Закуплена складна програма, яка автоматично буде нараховувати зарплати, фінансувати окремі сфери. Поки що в волостях є ставка бухгалтера. В краї є правило, за яким зекономлені у волості гроші не забираються в кінці року і можуть бути використані у наступному році.

У цьому краї діє принцип: де сформувались ресурси, туди вони направляються (податок на нерухомість, податки за використання природних ресурсів тощо).

За 4 роки Мадона завела в край інвестиції в різні проекти у розмірі одного річного бюджету.

Реформа проводилась в найбільш кризовий рік. Рухнула економіка, був обвал бюджету. Люди думали, що реформа призвела до спаду, а не навпаки – спад до реформи.

Районні центри за десятки років зв'язані з навколишніми селами дорогами і транспортом, от саме тому вони мають ставати центрами нових утворень.

Ремарка: мер Мадонського краю запропонував українцям направляти спеціалістів з міністерств, які контролюють виконання проектів МС, в самі МС на стажування.

Для шкіл максимальний час перебування в автобусі – не більше 45 хвилин. Від цього виходять на розміщення шкіл та визначення маршрутів руху шкільних автобусів.

Зараз готують проект «Громадський транспорт за викликом». Тобто люди з якогось поселення можуть зібратись і визначитись, коли і куди їм потрібно їхати, і лише тоді викликають транспорт.

Мадонський край, серед усіх країв, які відвідала українська делегація, справив найкращі враження. Адже тут тепер є дуже хороші школи, прекрасні дитячі садочки з басейнами. А стаціонарний критий спортивний центр з повноцінними майданчиками для баскетболу, міні-футболу, басейном, біговою доріжкою на 100 метрів та повноцінним тиром просто вражає.

Край створив власну лижну трасу, яка зараз є однією з найкращих в Прибалтиці та Скандинавії, і це стало важливим елементом місцевого розвитку, оскільки на цій трасі зараз тренуються спортсмени різних країн Європи і навіть Японії.

Енергозбереження та енергоефективність тут також на високому рівні. Використання місцевого палива (щепи) зараз є домінуючим в місцевій енергетиці.

Таки дійсно, концентрація людей, території дає свої результати і край стає все більш успішним у конкуренції з іншими за ресурси ЄС та інвесторів. Варто сказати, що лише дуже технологічне виробництво електрики та ніжок до європіддонів отримало інвестицію в 20 млн євро.

ЗАМІСТЬ ПІДСУМКУ

Досвід Латвії є дуже корисним для України. Для цього є багато передумов.

По-перше, Латвія має досить низьку щільність населення, а особливо на її сільських територіях, вона ще нижча, ніж в українському Поліссі;

по-друге, латвійці, як і ми, отримали у спадок від СРСР дуже подрібнений адміністративно-територіальний устрій, і вони не могли провести реальну децентралізацію влади без зміни адміністративно-територіального устрою;

по-третє, в Латвії не вистачало духу провести реформу відразу, коли вона була підготовлена в другій половині 90-х, тому реформа була переведена у режим «добровільного» об'єднання волостей;

по-четверте, досвід Латвії переконливо свідчить, що після довгого періоду «добровільності» настає період швидкої реформи «за законом».

Латвійська реформа також показала, що в країнах з різноманітними політичними силами реформу проводять в умовах кризи, коли без її проведення вихід з кризи виглядає аж надто затяжним чи неможливим.

Реформа, якщо у ній допускається забагато політичних компромісів, не дозволяє вирішувати до кінця проблеми, заради вирішення яких вона починалась. Саме тому надмірне подрібнення територіальних одиниць, як плата за компроміс, є не бажаним.

В умовах, коли не всі одиниці базового рівня є спроможними для надання всього спектру повноважень, відсутність проміжного (регіонального) рівня управління створює додаткові труднощі.

Запровадження системи бюджетного вирівнювання за доходами, а не за видатками, розробленої в Україні, підтверджено позитивною практикою Латвії.

Сподівання на надмірні надходження від податку на нерухомість у разі запровадження оцінки вартості майна та землі не є виправданим, надмірно завищена вартість оцінки не веде до зростання надходжень місцевих бюджетів, оскільки доводиться надавати пільги платникам податків, особливо в умовах кризи.

Ну і наостанок, реформа адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в Латвії була тісно пов'язана з механізмами фінансування регіонального розвитку за європейськими рецептами та за європейські гроші. Так само зараз в Україні здійснюються паралельно ці дві реформи, що дає надію на успіх.

ДОДАТКИ

Текст зведено латвійським Центром перекладів та термінології (Tulkošanas un terminoloģijas centrs) включно зі змінами до Закону від:

22 вересня 2005 року
та 21 червня 2007 року.

Якщо текст статті було змінено повністю або частково, дату внесення змін вказано у квадратних дужках наприкінці відповідної статті. Якщо статтю, частину або пункт було повністю вилучено, дату вилучення вказано у квадратних дужках замість вилучених статті, частини або пункту.

Сейм прийняв, а Президент
проголосив такий Закон:

Закон «Про адміністративно-територіальну реформу»

Розділ I Загальні положення

Стаття 1

У цьому Законі використовуються наступні терміни:

1) **адміністративна територія** – одиниця територіального поділу Латвії, на території якої органи державної влади та місцевого самоврядування здійснюють функції державного управління у межах своїх повноважень;

2) **край** – адміністративна територія, утворена шляхом об'єднання волостей, міст або волостей та міст;

3) **район** – адміністративна територія, до складу якої входять самоврядні адміністративно-територіальні одиниці нижчого рівня. Утворення самоврядних районів регулюється спеціальним законом.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 2

Метою адміністративно-територіальної реформи є створення самоврядних адміністративно-територіальних одиниць, спроможних до еко-

номічного розвитку, що забезпечуватимуть надання якісних послуг населенню.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 3

Цей Закон визначає порядок реформування адміністративно-територіального устрою та утворення адміністративно-територіальних одиниць у рамках реформи.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 4 [22 вересня 2005 р.]

Стаття 5

(1) Після завершення адміністративно-територіальної реформи у Латвії має бути утворено такі адміністративно-територіальні одиниці: райони, краї та міста республіканського значення.

(2) При утворенні краю адміністративно-територіальні одиниці (міста і волості), що включаються до його складу, отримують статус територіальних одиниць краю і зберігають свої назви.

(3) Волость або місто включно з прилеглими сільськими територіями можуть бути реорганізовані у край, якщо така волость або місто відповідає вимогам проекту, передбаченому частиною 1 статті 6¹ цього Закону.

[22 вересня 2005 р.]

Розділ II

Реформування адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування

Стаття 6

Реформування адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування має бути завершено до проведення виборів до органів місцевого самоврядування 2009 року.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 6¹

(1) Міністерство регіонального розвитку та місцевого самоврядування має провести консультації з органами місцевого самоврядування та

підготувати проект адміністративно-територіального поділу (надалі – «проект адміністративно-територіального поділу»), що має бути затверджений Кабінетом Міністрів.

(2) До затвердження проекту адміністративно-територіального поділу Кабінет Міністрів має визначити адміністративні межі країв на основі рішень органів місцевого самоврядування та позитивного висновку Ради з питань адміністративно-територіальної реформи.

(3) Після затвердження проекту адміністративно-територіального поділу та на основі рішень органів місцевого самоврядування Кабінет Міністрів має визначити адміністративно-територіальні одиниці, що мають увійти до складу відповідних країв згідно з проектом адміністративно-територіального поділу.

(4) На основі проекту адміністративно-територіального поділу Кабінет Міністрів має видати постанови щодо адміністративно-територіального поділу (надалі – «постанови щодо адміністративно-територіального поділу»), у яких має бути визначено:

1) адміністративні межі країв із зазначенням волостей та міст, що входять до складу кожного краю;

2) адміністративні межі міст республіканського значення.

(5) Після набуття чинності постановами щодо адміністративно-територіального поділу Державна земельна служба має за рахунок коштів, наданих відповідно до закону про державний бюджет на поточний рік, підготувати опис проходження меж адміністративно-територіальних одиниць.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 6²

Після набуття чинності постановами щодо адміністративно-територіального поділу органи місцевого самоврядування мають право прийняти рішення про утворення краю до 31 січня 2009 року відповідно до територіального поділу країв, передбаченого постановами щодо адміністративно-територіального поділу. Відповідно, у такому випадку:

1) рішення про утворення краю має бути надіслано до Міністерства регіонального розвитку та місцевого самоврядування;

2) Міністр регіонального розвитку та місцевого самоврядування має скликати перше засідання крайової ради відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування» протягом 10 днів після отримання Міністерством регіонального розвитку та місцевого самоврядування рішень усіх відповідних органів місцевого самоврядування.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 7 [22 вересня 2005 р.]

Стаття 8

(1) Органи місцевого самоврядування мають підготувати проект об'єднання адміністративно-територіальних одиниць у рамках адміністративно-територіальної реформи у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів.

(2) Згідно з методикою, затвердженою Радою з питань адміністративно-територіальної реформи, підготовка проекту об'єднання адміністративно-територіальних одиниць передбачає наступні завдання:

- 1) підготовку стратегії розвитку краю;
- 2) підготовку проекту адміністративного устрою краю;
- 3) організацію громадського обговорення проекту об'єднання адміністративно-територіальних одиниць.

(3) Підготовка проектів об'єднання адміністративно-територіальних одиниць у рамках адміністративно-територіальної реформи здійснюватиметься за рахунок коштів, виділених з державного бюджету, за підсумками аналізу результатів громадського обговорення.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 9

(1) Край, утворений шляхом об'єднання адміністративно-територіальних одиниць відповідно до частин 2 і 3 статті 6¹ цього Закону, отримує разову фінансову допомогу з державного бюджету у розмірі 1–5 % суми річних бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, що мають увійти до складу краю внаслідок об'єднання.

(2) У випадку, якщо після утворення краю доходи бюджету цього краю є нижчими, ніж сума бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, що ввійшли до складу краю, станом на рік утворення краю, такому краю протягом наступних п'яти років надаватиметься фінансова допомога з державного бюджету з метою покриття різниці бюджетів у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів.

(3) Обсяг фінансової допомоги, передбаченої пунктом 1 цієї статті, та порядок і умови її надання визначаються Кабінетом Міністрів.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 9¹

(1) На потреби розвитку інфраструктури краю з державного бюджету надається фінансова допомога у розмірі 200000 латів:

1) кожній адміністративно-територіальній одиниці (місту чи волості), що входить до складу краю, утвореного до 31 січня 2009 року шляхом об'єднання адміністративно-територіальних одиниць;

2) кожному місту, волості та краю, які у 2007 році ухвалили рішення про утворення краю та його розформування після проведення виборів до органів місцевого самоврядування 2009 року.

(2) Порядок призначення фінансової допомоги, передбаченої пунктом 1 цієї статті, встановлюється Кабінетом Міністрів.

(3) У випадку, якщо у рамках адміністративно-територіальної реформи місту, волості або краю, до складу якого входять відповідні адміністративно-територіальні одиниці, було призначено фінансову допомогу, то, відповідно до цієї статті, розмір майбутньої фінансової допомоги, що підлягає виплаті, зменшується на раніше виплачену суму допомоги.

[22 вересня 2005 р.; 21 червня 2007 р.]

Стаття 10

При підготовці проекту адміністративно-територіального поділу мають бути враховані наступні критерії:

1) гарантії збалансованого розвитку території краю у довгостроковій перспективі;

2) наявність інфраструктури, необхідної для виконання завдань краю;

3) площа території краю;

4) кількість постійного населення краю;

5) щільність постійного населення краю;

6) доступність послуг, що надаються крайовими органами місцевого самоврядування;

7) економічні, географічні та історичні зв'язки між адміністративно-територіальними одиницями, що входять до складу краю;

8) оптимальне визначення меж території краю з урахуванням інтересів сусідніх країв.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 11

Від моменту об'єднання двох або більше адміністративно-територіальних одиниць і до чергових виборів до органів місцевого самоврядування всі депутати, обрані на території відповідних адміністративно-терито-

ріальних одиниць, входитимуть до складу крайової ради. Рада є представницьким органом краю.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 12

У випадках, передбачених частинами 2 і 3 статті 6¹ цього Закону, відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування», Міністр регіонального розвитку та місцевого самоврядування скликає перше засідання крайової ради протягом 10 днів після набуття чинності постанови Кабінету Міністрів про утворення відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 12¹

У випадку, якщо перше засідання крайової ради новоутвореного краю відбувається до дня виборів до органів місцевого самоврядування 2009 року, повноваження попереднього складу всіх місцевих рад на території краю припиняються, починаючи з дня першого засідання крайової ради. У такому випадку:

1) до обрання голови крайової ради перше засідання ради проходить під головуванням Міністра регіонального розвитку та місцевого самоврядування або його/її уповноваженого представника, який, відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування», підписує рішення про проведення виборів голови ради;

2) голова крайової ради обирається з числа депутатів, обраних на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, у порядку, передбаченому Законом «Про місцеве самоврядування».

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 13

У ході проведення адміністративно-територіальної реформи відповідні органи місцевого самоврядування зобов'язані провести дослідження думки місцевого населення з приводу утворення краю та інформувати його про завдання та хід реалізації реформи.

[22 вересня 2005 р.]

Розділ III
Формування регіонального та адміністративно-територіального поділу
держави
[22 вересня 2005 р.]

Стаття 14
[22 вересня 2005 р.]

Стаття 15
[22 вересня 2005 р.]

Стаття 16
[22 вересня 2005 р.]

Розділ IV
Координація адміністративно-територіальної реформи

Стаття 17

(1) З метою координації адміністративно-територіальної реформи Кабінет Міністрів створює Раду з питань адміністративно-територіальної реформи. До складу Ради мають увійти уповноважені представники Латвійської асоціації місцевого та регіонального самоврядування та органів державної влади у рівній кількості. За організацію роботи Ради відповідає Міністр регіонального розвитку та місцевого самоврядування.

(2) Рада з питань адміністративно-територіальної реформи:

1) надає висновки щодо:

а) результатів дослідження суспільної думки на території адміністративно-територіальних одиниць та підготовки проектів об'єднання адміністративно-територіальних одиниць,

б) проектів нормативних актів з питань адміністративно-територіальної реформи,

с) проекту адміністративно-територіального поділу;

2) затверджує методики дослідження суспільної думки на території адміністративно-територіальних одиниць та підготовки проектів об'єднання адміністративно-територіальних одиниць;

3) готує пропозиції щодо дослідження суспільної думки на території адміністративно-територіальних одиниць та підготовки проектів об'єднання адміністративно-територіальних одиниць.

(3) За забезпечення роботи Ради з питань адміністративно-територіальної реформи відповідає Міністерство регіонального розвитку та місцевого самоврядування.

[22 вересня 2005 р.]

Стаття 18

[22 вересня 2005 р.]

Перехідні положення

1. До країв, утворених шляхом об'єднання адміністративно-територіальних одиниць, застосовуються положення Закону «Про місцеве самоврядування» щодо органів місцевого самоврядування у частині, що не суперечить цьому Закону.

2. При утворенні країв та внесенні змін до адміністративно-територіального поділу міст та волостей у рамках адміністративно-територіальної реформи Кабінет Міністрів приймає рішення щодо:

1) надання статусу міста республіканського значення (після отримання рішення відповідного органа місцевого самоврядування);

2) зміни меж районів (після консультацій з відповідними органами місцевого самоврядування).

[22 вересня 2005 р.]

3. Кабінет Міністрів зобов'язаний:

1) видати постанови, передбачені частинами 2 і 3 статті 9 цього Закону, до 31 грудня 2005 року;

2) затвердити проект адміністративно-територіального поділу, передбачений частиною 1 статті 6¹ цього Закону, до 1 липня 2006 року;

3) видати постанови щодо адміністративно-територіального поділу, передбаченого частиною 4 статті 6¹ цього Закону, до 1 січня 2008 року;

4) підготувати пропозиції щодо адміністративно-територіального поділу держави на райони до 1 травня 2006 року.

[22 вересня 2005 р.; 21 червня 2007 р.]

4. До набуття чинності постановами Кабінету Міністрів, передбаченими частиною 3 статті 9 цього Закону, але не пізніше 31 грудня 2005 року, діє Постанова Кабінету Міністрів № 305 від 31 серпня 1999 року «Про призначення разової фінансової допомоги

органам місцевого самоврядування, що беруть участь у проведенні адміністративно-територіальної реформи».

[22 вересня 2005 р.]

5. До набрання чинності постановами щодо адміністративно-територіального поділу, передбаченими частиною 4 статті 6¹ цього Закону, органи місцевого самоврядування продовжують виконувати свої функції та завдання у порядку, визначеному нормативними актами, до першого засідання відповідної крайової ради, обраної на виборах до органів місцевого самоврядування 2009 року. Дія цієї норми не поширюється на крайові органи місцевого самоврядування, сформовані у порядку, передбаченому статтею 6² цього Закону.

[22 вересня 2005 р.]

6. Центральна виборча комісія оголошує вибори до органів місцевого самоврядування 2009 року в адміністративно-територіальних одиницях, зазначених у постановах щодо адміністративно-територіального поділу.

[22 вересня 2005 р.]

7. З метою забезпечення проведення виборів до органів місцевого самоврядування 2009 року на території країв, де не було сформовано крайові органи місцевого самоврядування відповідно до постанов щодо адміністративно-територіального поділу, місцеві ради зобов'язані протягом двох місяців, починаючи з 1 вересня 2008 року, скликати загальні збори депутатів усіх місцевих рад на території краю, що мають обрати членів крайової виборчої комісії. У такому випадку:

1) відповідно до Закону «Про міські, районні, крайові і волосні виборчі комісії та дільничі виборчі комісії», мають бути створені і почати роботу крайові виборчі комісії, якщо створення та діяльність таких комісій не суперечать цьому Закону;

2) голова Центральної виборчої комісії або його/її уповноважений представник скликає перше засідання комісії;

3) усі місцеві ради на території краю забезпечують фінансування крайової виборчої комісії з власних бюджетів в обсязі, пропорційному кількості жителів, що мають право голосу.

[22 вересня 2005 р.]

8. Відповідно до Закону «Про Центральну виборчу комісію», у випадку, якщо протягом двох місяців, починаючи з 1 вересня 2008 року,

загальними зборами депутатів не було сформовано крайову виборчу комісію, членів такої комісії призначає Центральна виборча комісія.

[22 вересня 2005 р.]

9. Повноваження всіх місцевих рад на території краю припиняються починаючи з дня першого засідання новообраної крайової ради.

[22 вересня 2005 р.]

10. Відповідно до затверджених підзаконних актів, безперервність роботи органів місцевого самоврядування на території краю забезпечують керівники, що виконували керівні функції на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці станом на день виборів до органів місцевого самоврядування 2009 року.

[22 вересня 2005 р.]

11. Край є наступником прав і зобов'язань адміністративно-територіальних одиниць, що увійшли до складу відповідного краю.

[22 вересня 2005 р.]

Закон прийнято Сеймом 21 жовтня 1998 року.

Президент

Г. Улманіс

Рига, 30 жовтня 1998 року

Сейм прийняв, а Президент
проголосив такий Закон:

Закон «Про реорганізацію районних самоврядувань»

Глава I Загальні положення

Розділ 1

Цим Законом передбачається порядок реорганізації районних органів місцевого самоврядування в цілях адміністративно-територіальної реформи територіальних органів місцевого самоврядування. У ході реорганізації територіальні органи місцевого самоврядування і планові регіони перебирають на себе функції, структури, майно, фінансові ресурси, права та обов'язки органів місцевого самоврядування відповідного району згідно з цим Законом, відповідальність за план реорганізації районних органів місцевого самоврядування (далі – план реорганізації) та інші нормативно-правові акти з метою забезпечення неперервної та послідовної роботи органів місцевого самоврядування.

Розділ 2

Повноваження районних органів місцевого самоврядування припиняються 1 липня 2009 року.

Розділ 3

Міністерство регіонального розвитку і місцевого самоврядування (далі – відповідальне міністерство) контролює дотримання вимог цього Закону та інших нормативно-правових актів щодо реорганізації районних органів місцевого самоврядування.

Глава II План реорганізації

Розділ 4

(1) Районна рада приймає план реорганізації до 31 грудня 2008 року, яким передбачається передача всіх структур, майна, фінансових ресурсів,

прав і обов'язків територіальним органам місцевого самоврядування і плановим регіонам. Плановому регіону передаються лише структури, майно, фінансові ресурси, права та обов'язки, визначені законодавством до передачі відповідному плановому регіону районними органами місцевого самоврядування.

(2) Якщо на території району створюється лише один край, план реорганізації розробляється для передачі плановому регіону лише таких структур, майна, фінансових ресурсів, прав і обов'язків, які належать до функцій районного органу місцевого самоврядування, що мають бути передані плановому регіону відповідно до законодавства.

Розділ 5

(1) Районна рада ухвалює план реорганізації після досягнення згоди між усіма членами у її складі. Якщо члени районної ради не дійшли згоди, або навіть один член у її складі заперечує проти цього, план ухвалюється шляхом голосування. У цьому випадку план ухвалюється більшістю голосів членів ради, що представляють мінімум 75 % загальної чисельності населення на території цього районного органу місцевого самоврядування за даними реєстру населення.

(2) Більше половини голів подібних територіальних органів місцевого самоврядування у районі, які утворюють край після адміністративно-територіальної реформи територіальних органів місцевого самоврядування згідно з положеннями адміністративно-територіального поділу, або голова територіального органу місцевого самоврядування від новоствореного міста республіканського значення можуть погодити план реорганізації і проголосувати за нього в цілому, але не погодитися з тим, що відповідний край або новостворене місто республіканського значення перебирає на себе структури, майно, фінансові ресурси, права і обов'язки окремого районного органу місцевого самоврядування.

(3) Районна рада має право вносити зміни до плану реорганізації до 1 червня 2009 року з урахуванням положень цього розділу та думки відповідального міністерства стосовно відповідності плану вимогам нормативно-правових актів.

Розділ 6

(1) Районна рада надсилає план реорганізації до відповідального міністерства протягом п'яти робочих днів після його затвердження.

Відповідальне міністерство перевіряє план реорганізації на предмет його відповідності вимогам нормативно-правових актів.

(2) Районні органи місцевого самоврядування оприлюднюють план реорганізації на своїй сторінці в Інтернеті. Відповідальне міністерство оприлюднює отриманий план реорганізації на своїй сторінці в Інтернеті.

Розділ 7

(1) Якщо районна рада не ухвалює план реорганізації, Кабінет видає розпорядження стосовно реорганізації відповідних районних органів місцевого самоврядування.

(2) Якщо районна рада не передбачає передачу структур, майна, фінансових ресурсів, прав і обов'язків районних органів місцевого самоврядування у плані реорганізації, або цей план іншим чином суперечить вимогам нормативно-правових актів, Кабінет видає розпорядження стосовно реорганізації відповідних районних органів місцевого самоврядування з метою усунення упущень, виявлених у плані.

(3) Якщо районний орган місцевого самоврядування ухвалив план реорганізації, а голови територіальних органів місцевого самоврядування, зазначені в п. 2 розділу 5 цього Закону, не погоджуються перебирати на себе окремі структури, майно, фінансові ресурси, права і обов'язки, Кабінет вирішує, кому будуть передані відповідні структури, майно, фінансові ресурси, права і обов'язки.

(4) Якщо після 1 липня 2009 року план реорганізації не виконується належним чином, у зв'язку з чим виконання функцій органом місцевого самоврядування опиняється під загрозою і це може мати негативний вплив на інтереси суспільства, Кабінет має право приймати рішення стосовно внесення необхідних змін до плану реорганізації і ухвалення відповідного розпорядження.

Глава III Виконання плану реорганізації

Розділ 8

Виконання плану реорганізації розпочинається не раніше за 1 березня 2009 року. Виконання плану реорганізації припиняється не пізніше за 31 грудня 2009 року.

Розділ 9

Якщо на території району утворюється один край, це означає, що після припинення повноважень районної ради районний орган місцевого самоврядування припиняє своє існування як юридична особа, що керується публічним правом, а відповідний орган місцевого самоврядування краю перебирає на себе структури, майно, фінансові ресурси, права і обов'язки цього районного органу місцевого самоврядування, окрім тих структур, майна, фінансових ресурсів, прав і обов'язків, що перебрав на себе плановий регіон.

Розділ 10

(1) Якщо на території району утворюються мінімум два краї, після припинення повноважень районної ради з метою поетапної передачі структур, майна, фінансових ресурсів, прав і обов'язків районного органу місцевого самоврядування районний орган місцевого самоврядування продовжує своє існування як юридична особа, що керується публічним правом, до передачі або припинення існування своїх структур, майна, фінансових ресурсів, прав і обов'язків, але не пізніше 31 грудня 2009 року.

(2) Районна рада визначає в плані реорганізації ради який орган місцевого самоврядування краю, створеного на території колишнього району після 1 липня 2009 року, координуватиме виконання плану реорганізації, забезпечуватиме безперерйну діяльність юридичної особи, передбаченої в п. 1 цього розділу, та буде виконувати інші обов'язки, передбачені нормативно-правовими актами.

(3) Реорганізація районних органів місцевого самоврядування буде відбуватися під контролем комісії з питань моніторингу реорганізації районних органів місцевого самоврядування, до складу якої ОМС району делегують по одному представнику. Комісія з питань моніторингу реорганізації районних органів місцевого самоврядування контролює процес виконання плану реорганізації та бюджету районних органів місцевого самоврядування у порядку, встановленому Кабінетом.

Розділ 11

Діяльність районного органу місцевого самоврядування як юридичної особи, що керується публічним правом, буде вважатися припиненою з 31 грудня 2009 року відповідно до цього Закону.

Глава IV

Заходи у сфері фінансових ресурсів і майна

Розділ 12

(1) Починаючи з дня набуття чинності цим Законом і до дня передачі відповідного майна районні органи місцевого самоврядування мають право здавати в оренду нерухоме майно на термін від одного року, відчужувати, віддавати в заставу, закладати під майнові права або зобов'язання лише за умови погодження з Кабінетом.

(2) У разі відчуження нерухомого майна доходи, отримані в результаті відчуження, спрямовуються на фінансування інвестиційних проектів районного органу місцевого самоврядування, проекти фінансової допомоги з фондів Європейського Союзу та іноземних держав, оплати кредитів районного органу місцевого самоврядування, погашення довгострокових боргових зобов'язань або на забезпечення реалізації плану реорганізації.

Розділ 13

(1) Реорганізація районних органів місцевого самоврядування у 2009 році фінансується за рахунок бюджету районних органів місцевого самоврядування. Якщо реорганізація районного органу місцевого самоврядування вимагає додаткових ресурсів, рішення про їх надання приймає Кабінет.

(2) Якщо на території району утворюються мінімум два краї, рішення стосовно внесення змін до розподілу фінансування між структурами або заходів за рахунок бюджету, затвердженого районним органом місцевого самоврядування, протягом періоду від 1 липня 2009 року до 31 грудня 2009 року будуть прийматися у встановленому Кабінетом порядку.

Розділ 14

(1) Якщо на території району утворюються мінімум два краї, відкриті районною радою або районним органом місцевого самоврядування рахунки в Казначействі або кредитних установах, а також реєстраційний номер в реєстрі платників податку зберігаються до 31 грудня 2009 року.

(2) Якщо на території району утворюється один край, починаючи з 1 липня 2009 року фінансові ресурси, що виділяються для районного органу місцевого самоврядування державою (цільові субвенції та субвенції включно з дотаціями за рахунок стабілізаційного фонду місцевого самоврядування) в повному обсязі передаються на рахунок, реквізити якого надаються ОМС відповідного краю.

Розділ 15

(1) Якщо на території району утворюється один край, бюджети на фінансовий рік ОМС краю районних органів місцевого самоврядування об'єднуються і утворюють новий бюджет на фінансовий рік протягом одного місяця починаючи з того дня, коли край розпочинає свою діяльність. Край забезпечує надання Казначейству та іншим установам звітів у встановленому нормативно-правовими актами порядку.

(2) Якщо на території району утворюються мінімум два краї, ОМС краю, зазначений у п. 2 розділу 10 цього Закону, забезпечує подання звітів районного органу місцевого самоврядування до Казначейства та інших установ у встановленому нормативно-правовими актами порядку. Якщо граничний термін подання звітів встановлений на 2010 рік, відповідному ОМС краю виділяється цільова субвенція з державного бюджету.

Глава V Забезпечення виконання функцій

Розділ 16

Установи районного органу місцевого самоврядування (як до, так і після утворення територіального органу місцевого самоврядування або планового регіону) забезпечують виконання функцій колишнього районного органу місцевого самоврядування на території району до 31 грудня 2009 року за умови відсутності іншого рішення територіальних органів ОМС.

Розділ 17

Після 31 грудня 2009 року територіальні органи місцевого самоврядування, що не мають структур, необхідних для виконання функцій колишнього районного органу місцевого самоврядування, повинні співпрацю-

вати з територіальними органами місцевого самоврядування, що перебрали на себе відповідну структуру у встановленому нормативно-правовими актами порядку.

Глава VI **Інші положення**

Розділ 18

До 1 грудня 2008 року Кабінет визначає порядок формування, внесення змін і виконання плану реорганізації, зміст плану і найважливіші керівні принципи розподілу структур, майна, фінансових ресурсів, прав і обов'язків районних органів місцевого самоврядування, порядок внесення змін до бюджету районного органу місцевого самоврядування у другій половині 2009 року, порядок надання цільових субвенцій на підготовку звітів районних органів місцевого самоврядування у 2010 році та інші видатки.

Перехідні положення

1. До 31 грудня 2008 року Кабінет надає Сейму висновок за результатами оцінки можливостей у сфері децентралізації функцій безпосередньо державного управління.

2. До 1 червня 2009 року Кабінет готує і надає Сейму проект закону про створення і функціонування районів.

Цей Закон набуває чинності наступного дня після його проголошення.

Цей Закон ухвалений Сеймом 19 червня 2008 року.

Президент

В. Затлерс

Рига, 9 липня 2008 року

ДЛЯ НОТАТОК

Інформаційне видання

**Латвія: довга дорога реформи
Робочі записки**

Ткачук Анатолій Федорович

Видавець: Товариство з обмеженою відповідальністю «Інформаційно-консультаційний центр «Легальний статус»,
01103, м. Київ, б-р Дружби народів, 22, к. 21.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №726 від 18.12.2001 р.

Виготовлювач: Командитне товариство «Забеліна-Фільковська Т. С.
і компанія «Київська нотна фабрика»
04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 51а.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції,
ДК №3983 від 17.02.2011 р.

Підписано до друку з оригінал-макету 26.05.2015 р.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,19.
Тираж 1000 прим.